

Eski Mesireler: 5

Emirgâna dair

Yazan: Halûk Y. Şehsuvaroğlu

Bizans zamanında Baltalimanından İstinye koyu kıyılarına kadar büyük bir servilik vardı. Bu koyun bir ucunda gece, diğer tarafında ışık ilâheleri adına yapılmış mâbedler bulunuyordu.

16 ncı asırda bugünkü Emirgân semtinde tepelere doğru Münşeât sahibi Feridun Beyin bahçeleri uzanıyordu. O yıllarda bu büyük ve güzel bahçelerde ziyafetler tertib olunuyor. meşveretler kuruluyordu. III. Mehmedin saltanatında Damad İbrahim Paşa Safiye Valide Sultanın cariyelerine zaman zaman Feridun bahçesinde her biri altı bin dukaya mal olan büyük ziyafetler veriyordu. (1).

IV. Muradın Revan seferinde esir edip hizmetine aldığı Emirgüne oğlu Tahmasb kulu han, Padişahın necatleri arasına girmiş ve kendisine Boğaziçinde Feridun Bey bahçesine, Ahırkapıda mükellef bir saray, Kağıdhanede bir çiftlik ihsan olunmuştu.

Emirgüne oğlu, eski Feridun Paşa bahçesinde kendisine yeni bir köşkle, kıyıda büyük bir sahilсарay yaptırmıştı. Bu büyük yalı İran tarzında nakışlarla, oymalarla, çinilerle süslüydü. Ve içinde IV. Muradın mahsus göz kamaştırıcı bir taht bulunuyordu. Padişah sıcak yaz günlerinde tebdil kayığı ile Emirgân yalısına gelir ve Yusuf Paşa ismini almış bulunan eski Revan hâkiminin tertib ettiği musiki ve eğlence âlemlerinde bulunurdu.

IV. Muradın ölümünden sonra Sultan İbrahim, Emirgüne oğlunu katletmiş ve Boğaziçindeki yalı-

sile, köşkünü korularile beraber Kara Mustafa Paşaya ihsan eylemişti.

Kara Mustafa Paşa inşaata meraklıydı. Emirgüne oğlunun İran zevkine göre yaptırdığı sahilсарayı değiştirip, güzelleştirmişti. Fakat Emirgân sarayı, Tahmasb Kulu Hanın olduğu gibi Kara Mustafa Paşaya da uğur getirmemiş, her ikisi de cellâd elinde can vermişlerdi (2).

Yalı daha sonra Şeyhülislâm Mirza Mustafa Efendiye intikal etmişti. Efendinin vefatında bu meşhur kâşane ilmiye ricalinden muhtelif şahısların tasarrufuna geçti. 18 inci asır sonlarında eski Feridun Paşa bahçelerinin ve Emirgân sarayının yerinde devrin meşhur şahsiyetlerine aid sahilhaneler bulunuyordu.

I. Abdülhamid varis bırakmadan ölen Şeyhülislâm Esad Efendi zadesi Mehmed Şerif Efendinin yalısı yerinde bir cami, bir hamam ve dükkânlarla yeni bir semt kurulmasını irade etmişti. Kısa bir zamanda tamamlanan bu inşaat münasebetile şair (mükemmel cami ve hamam ve menziller binasile yeniden bir güzel şehir-i dilâra eyledi şadan) demişti. Ve Emirgân caminin Boğaziçi güzelliklerine açılan pencerelerinden bakarken de:

Ederler zevceninden gülistanı cenneti seyran mısraını söylemişti.

III. Selim devrinde Emirgân, devlet ricalinin rağbet ettiği meşhur semtlerden biri olmuştu. İngiliz Mahmud Efendinin, Valide Kethüdası Yusuf Ağanın eski Mirgün sarayı arsaları üstünde büyük kâşaneleri vardı. (3). Yusuf Ağanın 1896

da inşaatı tamamlanan yalısı münasebetile şair (Ferahza oldu bu sahilserâ Yusuf Ağa yaptı) tarihini düşürmüştü.

19 uncu asırda Emirgân Ağa Hüseyin Paşanın sonraları Gümtükçü Osman, Serasker Hüseyin, Sadriâzam Koca Reşid, Mustafa Nailî, Sabri, Şerif Abdullah ve Hidiv İsmail Paşaların ikamet ettikleri Boğazın pek rağbette olan bir semt idi. Emirgânın bu eski sâkinleri köyde su yolu mescid, çeşme, türbe gibi bir çok hayır eserleri yaptırtıp bırakmışlardı.

Gümrükçü Osman Paşanın inşaatı ettirdiği büyük sahilсарay sonradan serasker Hüseyin Paşaya intikal etmiş ve seraskerin ölümüle bu muhteşem yalı Sadriâzam Reşid Paşa uhdesine geçmişti. Reşid Paşanın vefatında da yalı bir müddet fer'iye dairresi olarak kullanılmış ve bazı yabancı misafirler burada ağırlanmıştı.

Hidiv İsmail Paşa bu yalıyı ve arkasındaki koruları miriden satın almış, eski Mısır Hidivi burada ömrünün son ihtişamlı yıllarını yaşamıştı.

Emirgân korusunun bir kısmı eski yıllarda yer mesire yeri halinde halkın tenezzühüne açık tutulmuştu. Cuma ve pazarları burası kalabalık olur. Tokmakburnu üstündeki korularda halk sıcak yaz günlerinde serinlenip, dinlenirdi.

Bugün Emirgânda eski Boğaziçinin bir parçası, asırlık çınarlar altında toplanmış gibidir. Şerif Abdülhamid Paşanın yalısı, I. Abdülhamid camii, Mermerçeşme ve Muvakkithanenin çerçevelediği çınarlı kahveden Çubuklu tepelerine, Anadoluhisarına ve Göksu kasrına dalarsınız.

Çınarların altı, günün bazı saatlerinde Çallının Emirgân tablosunda görülen neşeli ışıklarla pırıldar. Akşamları yedi taraflı mermer çemenin üstündeki altın hatlı kitabelerde (Hümaşah Valide Kadının) soluk yüzünü hayal edersiniz.

Karadenize doğru süzülen takaların arkasından kadırgalar devrinin hatıraları uyanır. Emirgânın bir gümrük iskelesi olduğu günleri de düşünür ve gözünüzde yüz otuz sene evvel bu kıyılarda dolaşmış Avusturyalı müverrih Hammer'i canlandırabilirsiniz. «Bosphoros» isimli kitabının Emirgân bendini yazmak için belki bu çınarlar altında oturmuş, o vakitlerde mevcut olduğunu söylediği servileri ve gümrük muayeneleri yapılan gemileri seyretmiştir.

Bu hayaller ve sesler içinde belki yaz gecelerinin en durgun ânlarında eski Emirgân sarayının bahçelerinden Tahmasb Kulu Hanın tertiblediği fasıllardan nağmeler duyulur.

Bilhassa akşam üzerleri vapurlarla, otobüslerle ve hususî otomobillerle buraya gelen şehirliler bütün bu hatıralar arasında ve güzel manzaralar karşısında kahvelerini, çaylarını zevkle içerir. Nargile meraklıları da keyifle nargile içmeğe Emirgâna gelirler.

Asırlık çınarlar altında daima görülen simalar arasında tarih profesörü İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve zaman zaman da büyük şair Yahya Kemal vardır. Müverrih ile şair bazı saatlerde tarihimizin güzel günlerine aid tatlı sohbetlere dalarlar.

Emirgân bir eski mesiremiz olmaktan ziyade bir yeni âlemimizdir. Akşamları zenginleri; orta hallileri; kızları orada sükûna dalmış görürsünüz.

(1) Hammer, Osmanlı tarihi.

(2) Bu malûmatı ve tariheyle Hammer, (Bosphoros) isimli eserinin ikinci cildinde Emirgân bahsinde ileri sürmektedir.

(3) Eski Emirgân sarayının sonrakı sahibleri hakkında Hadikat-ül Cevami muharririle Hammer arasında ihtilâf vardır. Hadikat-ül Cevami bu yalının Şeyhülislâm Mustafa Efendiden sonra muntazaman ilmiye ricali uhdesine geçtiğini tarihi ve sıra göstererek kaydetmekte ve I. Abdülhamid devrinde mahlûl kalmasıyla yerinde bugünkü caminin inşa edildiğini yazmaktadır.

Hammer ise eski sarayın son sahibi olarak III. Selim validesinin kethüdası Yusuf Ağayı ve İngiliz Mahmud Efendiyi göstermektedir.

H. Ş.

